

Slovenski Pravniki

Leto XLVII.

Ljubljana, junija 1933.

Št. 5. — 6.

Redna sodišča, njih stvarna in krajevna pristojnost po grajansko-pravdnem postopniku.

Dr. Pajnič Edvard.

(Konec)

§ 10. Stvarna pristojnost glede na vrednost pravnega predmeta.

Vobče je treba reči, da gledajo pravila o stvarni pristojnosti na bistvo sporov, za katere so pristojna sodišča določne vrste, dočim odrejajo pravila o krajevni pristojnosti (§§ 61 do 100 gr. p. p.), katero izmed sodišč dotične vrste naj sodi o konkretnem sporu.¹

Ločiti je med spori, ki spadajo že zgolj glede na vrednost pravnega predmeta pred sresko ali pred okrožno kot prvostopno sodišče, ter spori, kjer odločuje glede vprašanja stvarne pristojnosti predmet spora sam ne glede na vrednost. O vrednosti pravnega predmeta smo že govorili, kolikor namreč vpliva na način za sestavo sodišča pri zbornem sodišču prve stopnje. Pri teh sodiščih odločuje v sporih z vrednostjo pravnega predmeta do 30.000 Din sodnik poedinec, preko tega zneska pa senat trojice (§§ 5 in 6 gr. p. p.) Stvari z vrednostjo spornega predmeta do 12.000 Din spadajo v pristojnost sreskih sodišč,² vse stvari preko te vrednosti pa okrožnim (in trgovskim) sodiščem kot sodiščem prve stopnje. Mišljeni so tu zgolj imovinski spori.

Podrobne predpise o določanju vrednosti spornega predmeta vsebujejo določbe §§ 50 do 56 gr. p. p. (§§ 54—60 av. j. n.), kjer so zlasti še pravila za ocenitev spornih predmetov, ki niso določeni v gotovini. Že tukaj bi bilo treba opozoriti na to, da ni vrednost spornega predmeta, ocenjenega po določbah pravkar omenjenih predpisov vselej tudi odločilna za odmero in plačanje taks.³

2. Vrednost pravnega predmeta se presoja po glavni zahtevi ne glede na pripadke in to po trenutku, ko je pri-

spela tožba na sodišče.⁴ Kolikor ni predmet zahteve denar, je odločilna za sodišče kakor tudi za toženega tista vrednost, ki jo je navedel tožitelj v tožbi, seveda, če ni ta vrednost pretirano navedena. Kjer ni predmet spora gotovina, pa tožitelj sam ni ocenil vrednosti (§§ 51, 321 odst. 2. gr. p. p.), utegne mu sodišče vrniti v popravilo tožbeni spis (§§ 183, 184 gr. p. p.). Že v tožbi more tožitelj izjaviti, da je voljan prevzeti namesto vtoževane stvari določeni denarni znesek. V tožbi, kjer je predmet zahteve stvar, a se alternativno zahteva denarna vsota, je pa slednja odločilna za oceno pristojnosti ali za sestavo sodišča (§ 6 gr. p. p.).⁵ Če je vrednost stvari zgolj ocenjena, sodišče ni upravičeno, da v sodbi prisodi navedeno vrednost kot nekako alternativno zahtevo. Velja torej tožiteljeva dolžnost, da oceni pravi predmet, ki ni že sam ob sebi izražen v gotovini. Taka ocenitev je potrebna pri tožbah, ki jim je predmet ugotovitev (§ 323 gr. p. p.), pa tudi pri vmesnih predlogih na ugotovitev (§§ 331 in 354 gr. p. p.).⁶

Vendar ima navzlic gornjemu pravilu (§§ 49 in 26 gr. p. p.) poznejše znižanje ali zvišanje zahtevka glede vrednosti med pravdo včasih svoj vpliv na pristojnost ali vsaj na postopek. Naključna poznejša porast ali padec vrednosti nimata vpliva na pristojnost, tudi znižanje po tožitelju po vloženi tožbi ne predružači vobče pristojnosti. Pač pa ni dovoljeno zvišanje preko meje, upoštevne za dotično vrsto sodišča (§ 330 odst. 1. in 3. gr. p. p.) Sodnik poedinec pri zbornem sodišču prve stopnje ostane pristojen, najsi tožitelj zniža med pravdo glede vrednosti svoj v tožbi stavljeni zahtevek pod mejo, postavljeno za zborno sodišče. Ali tudi tedaj se ne izpremeni sestava sodišča, če se zviša zahtevek nad 30.000 Din (§§ 44 I., 6. odst. 2. gr. p. p.) Sicer postopajo sreska sodišča pri vrednosti zahteve do 500 Din po bagatelnem postopku (§§ 543 nas. gr. p. p.). Sodnik poedinec zbornega sodišča v gornjem primeru znižanja vrednosti ostane ne le pristojen, temveč tudi še dalje postopa kakor dotlej. Kadar se pa razširi med bagatelnim postopkom pred sreskim sodiščem v vrednosti zahtevkov nad znesek 500 Din, tedaj se nadaljuje razprava po rednem postopku sreskega sodišča (§ 547 gr. p. p.). To velja tudi za razpravljanje in za sodbo o vmesnem predlogu na ugotovitev,⁷ stavljenem od katerekoli stranke med bagatelno pravdo.

3. Izjemoma sme zborno sodišče uradoma preizkusiti, če morda od tožilca navedena vrednost po pravilni cenitvi ne dosega meje, ki je odločilna za pristojnost senata zbor-

nega sodišča (§ 55 gr. p. p.). A tak uradni preskus se sme vršiti zgolj pred početkom ustnega razpravljanja.⁸ Toženi utegne ugovarjati, preden se spusti v meritno razpravljanje, le pred sreskim sodiščem prenizki vrednosti, če gre za to, ali naj se razpravlja po rednem postopku ali po bagatelnem. V primeru ugovora se ugotovi vrednost po § 55 gr. p. p.

4. Na določitev vrednosti spornega predmeta utegne vplivati kumulacija več tožbenih zahtev v isti tožbi. Taka kumulacija nastane često iz sosporništva (subjektivna kumulacija), pri čemer je ločiti od materialnega sosporništva po § 112 toč. 1. gr. p. p. ono po § 112 toč. 2. gr. p. p. (oblično sosporništvo). V prvem primeru se naslanja stvarna pristojnost na vsoto vseh v glavni stvari stavljenih zahtev, ki jih uveljavlja en tožitelj ali njih več zoper več tožencev ali zoper enega toženca, kadar se vse zahteve naslanjajo na isti stvarni in pravni temelj. Seštevajo se tu po svojem bistvu različne zahteve, ne pa le ista zahteva, deljena zgolj radi tega, ker je uveljavljena po več tožiteljih ali naperjena zoper več tožencev. Kjer je pa v sosporništvu videti le nekakšno zunanje združenje po § 112 toč. 2. gr. p. p., tamkaj se ravna stvarna pristojnost edinole po vrednosti vsake zahteve posebej.⁹ Tukaj mora biti v tožbi pozvano sodišče pristojno za vsako poedino zahtevo, ki jo vsebuje tožba, sicer taka kumulacija sploh ni dopustna. Pri kumulaciji po § 112 toč. 1. gr. p. p. pa ni odločilno, če poedina zahteva ne dosega vrednostne meje za dotično pristojnost.

Pri objektivni kumulaciji (dostikrat kombinirani s subjektivno po gornjem obrazloženju) je združenih v isti tožbi več zahtev enega tožitelja zoper enega toženca ali je pa ob enem na aktivni in na pasivni strani več oseb. Le takrat, kadar se kumulirane zahteve opirajo na isti stvarni in pravni temelj, odloča skupna vsota o stvarni pristojnosti. Če je pa stvarni in pravni temelj ali povse različen, ali le sličen glede vsake posamezne zahteve, tedaj se ureja stvarna pristojnost glede vsake kumuliranih zahtev posebej. Zato v smislu § 322 gr. p. p. niti ni več potrebno, da bi bilo pravdno sodišče stvarno pristojno za skupno vrednost vseh zahtev.¹⁰

V § 50 odst. 1. gr. p. p. izrečena načela so odločilna ne le zato, če naj o kumuliranih zahtevah razpravlja senat ali sodnik poedinec zbornega sodišča prve stopnje, marveč tudi za to, če naj se razpravlja o vseh zahtevah skupaj po rednem postopku sreskega sodišča, ne pa o posameznih zahtevah po tem, o drugih pa po bagatelnem¹¹ postopku, in končno, če utegne biti dopustna revizija glede na kumula-

cijo zahtev, o katerih je bilo odločeno s sodbo (§§ 545, 596 gr. p. p.).

Kumulacijo tožbâ posebne vrste ima v mislih § 73. gr. p. p. za tožbe o imovinskopravnih zahtevah,¹² združenih s tožbo za ločitev ali razvezo zakona, dalje § 80 odst. 3. gr. p. p. Ta kumulacija ima pač svoj vpliv na vprašanje o podsondnosti, dočim seveda o seštevanju ne more biti govora.

Seveda se tudi ne seštevajo zahteve, stavljene le alternativno, ali tiste, od katerih je upoštevna ena ali druga le alternativno, ki se torej vzajemno izključujejo. Za stvarno pristojnost je odločilna po vrednosti nižja zahteva.

Na stvarno pristojnost ne vpliva, ako je spojenih več pravnih v skupno razpravljanje, za katero je odločilna le vsaka poedina tožba, a če je za eno teh tožb upravičen k razpravljanju in sojenju senat, mora razpravljati pri takem združenju tudi o tožbah, kjer bi sicer nastopal sodnik poedinec.¹³

5. Prav tako kakor doslej (§ 57 av. j. n.), bo veljalo tudi v bodoče (§ 52 gr. p. p.), da se mora v tožbah, kjer se zahteva bodisi osnovanje zastavne pravice, bodisi nje uveljavljenje s plačilom zavarovane terjatve, označiti tudi vrednost zastavnega predmeta, ko se določa pristojnost po oni vrednosti (zastavni predmet — terjatev), ki je nižja.

Ako se vtožuje prebitke (saldo), se določa vrednost po vsoti vseh zahtev, ki jih navaja tožba za utemeljitev dotičnega prebitka (salda). Pravna stvar, ki spada pred zborni sodišče prve stopnje, se ne more spraviti pred sresko sodišče s tem, da se enotna terjatev razdeli v več delov in da se na to vtožuje le en del. Kajti če se zahteva le en del glavnice, je odločilen skupni znesek še neporavnane glavnice. A seveda ni tu prezreti, da utegne postati v teh primerih sresko sodišče stvarno pristojno tudi za zahteve preko 12.000 Din po sporazumu strank.¹⁴

Škladna z že obrazloženim pravilom po § 50 odst. 2. gr. p. p. je določba, da se ob oceni vrednosti spornega predmeta ne sme odbiti vrednost onih nasprotnih storitev, ki jih je morda dolžan tožitelj.

6. Pri pravicah, koristih ali dajatvah, ki se ponavljajo in ki ne sestojajo iz denarja (§ 53 gr. p. p.: 58 av. j. ne.), je seveda potrebno (§ 51 odst. 2. gr. p. p.), da se navede vrednost v denarju najmanj za vsako leto, če se ne imenuje kar vsota, ki jo je tožitelj sprejeti voljan v odkup vseh pravic (dajatev) ali vsaj kot relutum za vsak posamezni obrok (§ 321 odst. 2. gr. p. p.). Kjer gre za zakup ali najem stvari, se jemlje kot vrednost spornega predmeta.

vsota triletne zakupnine ali najemnine. Seveda sledi iz tega pravila, da se mora vzeti kot vrednost pri krajšem kakor triletnem trajanju najma ali zakupa skupna vsota dotičnih najemnin (zakupnin).

V sporih o zakoniti preživnini (alimentaciji) tvori vrednost spornega predmeta vsoto obrokov treh let, razen če se zahteva preživnina za krajšo dobo.¹⁵ Po tem pravilu je treba jemati vrednost spornega predmeta tudi, kadar gre za plače, pokojnine, dosmrtno rente (§ 502, 2. stav. gr. p. p.). Sicer se vzame pri časovno neomejeni dobi trajanja dvajsetletni znesek koristi ali storitev, pri nedoločeni dobi ali pri dobi, omejeni na življenje pa le desetletni znesek. V primerih določenih dob velja, da se seštejejo vse bodoče koristi ali dajatve, vendar ta vsota ne sme doseči nikdar dvajsetkratni znesek za eno leto. V vseh teh primerih je važno, da trajajo take storitve ali koristi daljšo dobo, a se med tem redno periodično ponavljajo.¹⁶

7. Kjer je predmet spora izvršitev kakšnega dela, dopustitev, opustitev ali izjava volje, utegne biti imovinska vrednost potrjena že pred vložitvijo tožbe ali oblastveno ali pa še češče pogodbeno,¹⁷ sicer mora tožitelj že v tožbi navesti svojo korist (interes) v denarnem znesku.¹⁸

8. Po čl. 14. toč. 1. uv. z. je za področje apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu ostal veljaven z. o opominjevalnem postopku z dne 27. aprila 1873. drž. zak. šte. 67, to pa s poznejšimi izmenjavami in dopolnitvami,¹⁹ zlasti po uredbi z dne 15. aprila 1924. Sl. Nov. 12. maja 1924, šte. 106/XXIII. (Ur. list z dne 17. maja 1924, šte. 144/55.) Po tej uredbi je določena vrednost terjatve, glede katere je še moči izposlovati pogojno plačilno povelje z zneskom ne nad 6250 Din.

Že na tem mestu bodi poudarjeno, da menične in čekovne stvari, za katere veljajo glede postopka posebni predpisi (§§ 649 do 654 gr. p. p.), ne spadajo več ne glede na njih vrednost k izključni stvarni pristojnosti²⁰ trgovinskih sodišč ali okrožnih kot trgovinskih sodišč. Odslej se razteza stvarna pristojnost sreskih sodišč v vseh primerih vrednosti spornega predmeta do 12.000 Din tudi na izdajanje plačilnih nalogov ne le v mandatnem (§ 643 gr. p. p.), marveč tudi v čekovnem in v meničnem postopku in s tem v zvezi na spore, ki nastanejo na podstavi ugovorov podanih zoper plačilne naloge.

9. Zgoraj je bilo že povedano, da spadajo glede na vrednost pravnega predmeta nad 12.000 Din vsi taki spori pred okrožna sodišča kot sodišča prve stopnje, tu pa razpravlja in sodi le v sporih do vključne vrednosti 30.000 Din

sodnik poedinec, preko tega zneska pa senat. Nekateri teh imovinskih sporov spadajo po svojih drugih bistvih pred trgovinska sodišča ali pred trgovinske senate okrožnih sodišč, odnosno pred dotične sodnike poedince, kadarkoli ne presega vrednost pravnega predmeta zneska 30.000 Din. K takim sporom je treba pristevati predvsem že gori navedene spore iz meničnih in čekovnopravnih zahtev, kolikor presega vrednost 12.000 Din. Razen tega šteje semkaj § 47 I. toč. 1. do 3. gr. p. p. (§ 51 odst. 1 toč. 1.—2. av. j. n.) razne druge trgovinske stvari v širjem pomenu besede, novi grajsko pravdni postopnik se očitvidno naslanja na bodoči edinstveni trgovinski zakonik. K temu bodi še omenjen predpis § 47 I. toč. 1. gr. p. p., da je dotični posel na strani toženega trgovca trgovinski posel, ne da bi bilo (kakor doslej) tudi potrebno, da je dotični toženi trgovec tudi vpisan v trgovinski vpisnik.²¹ Predpisi po § 47 I. toč. 2. in 3. gr. p. p. so po svojem bistvu le deloma²² skladni z določbo § 51 toč. 2. av. j. n. Končno so na področju apelacijskih sodišč v Ljubljani in v Splitu pristojna še nadalje obrtna sodišča glede tistih trgovinskih uslužbencev, ki so sluge.²³

Pred rudniške senate okrožnih sodišč (ali pa pri vrednosti do 30.000 Din pred sodnika poedinca teh zbornih sodišč prve stopnje) spadajo glede na vrednost pravnega predmeta nad 12.000 Din vsi spori, ki se tičejo pravnega temelja, naslonjenega na rudarske zakone (§ 48 odst. 1. gr. p. p.).²⁴

Opozorili smo že na to, da smejo stranke v sporih vseh gorenjih vrst navzlic vrednosti pravnega predmeta nad 12.000 Din sporazumno prorogirati sreska sodišča (§ 101 gr. p. p.). Paziti je še na to, da rešujejo prizive zoper sodbe sreskih sodišč zgolj tedaj trgovinska sodišča ali trgovinski, rudniški senati okrožnih sodišč, kadar kažejo na to prvostopne sodbe s pristavkom po §§ 541, 581 gr. p. p.

10. Vrednost spornega predmeta, določena v smislu pravil §§ 49 do 55 gr. p. p. po prizivnem sodišču v sodbi, s katero potrjuje prvo sodbo (§ 594 odst. 3. gr. p. p.) ima tudi svoj pomen glede možnosti, da se vloži zoper prizivno odločbo še revizija. Le če prekorači ta vrednost brez vseh pripadkov, znesek 5000 Din,²⁵ je dopuščena revizija zoper sodbo prizivnega sodišča, pri čemer so že izvzeti v § 596 odst. 5 gr. p. p. nastali primeri.

Končno je treba še pripomniti o pravih pred sreskimi sodišči, da po novem grajskopravdnem postopniku n i nikjer u k a z a glede takih pravih, najsi bi v poedinih primerih znašala vrednost pravnega predmeta celo nad 12.000

Din, da morajo biti stranke zastopane po odvetnikih, kakor hitro prebivata na kraju sreskega sodišča najmanj dva odvetnika.²⁶

(Prip. k § 10.)

¹ Tudi zakoniti predpisi o krajevni pristojnosti se mestoma ozirajo na stvarno pristojnost (§§ 74 odst. 2., 75, 82, 88, 90 gr. p. p.).

² Po z. o pristaniških kapetanijah z dne 30. marca 1922. Sl. Nov. 30. avg. 1922. št. 171/LXV (§ 49) so sreska sodišča glede odškodninskih sporov stvarno pristojna šele pri vrednosti pravd. predmeta od 3000 do 12.000 Din. Po z. o lovu, z dne 5. dec. 1931, Sl. Nov. 6. decembra 1931. št. 285/A-XCIV (§ 58) pripadajo rednim sodiščem v odločitve šele spori za odškodnino od lova in divjačine, ki presegajo 1000 Din.

³ Z. o sodnih taksah z dne 30. maja 1930. Sl. Nov. 17. junija 1930. št. 134/L (§10. odst. 5.) v zvezi s pravilnikom o izvršitvi z. o. s. t. z dne 11. junija 1930. Sl. Nov. 17. julija 1930. št. 134/L (čl. 27 do 36). Glej Goršič kom. k § 143. gr. p. p. str. 460 do 466.

⁴ Pripadki: obresti, pravdni stroški, odškodnina po § 504 gr. p. p. utegnejo sami zase biti predmet zahtevka (Goršič kom. k § 49 gr. p. p. prip. ad 2.).

⁵ Ločiti je med facultas alternativa in obligatio alternativa: § 506 gr. p. p. Glej Goršič kom. str. 350 (k § 51. odst. 1. gr. p. p.).

⁶ § 331 odst. III. gr. p. p. Sestava zbornega sodišča se pa ne izpremeni zaradi takega vmesnega predloga na ugotovitev. (§ 6 odst. 2. gr. p. p.)

⁷ §§ 331, 354 odst. 2. gr. p. p. V glavni stvari se nadaljuje postopanje po pravilih bagatelnega postopka.

⁸ V § 55 gr. p. p. je omenjeno le »ustno razpravljanje«, ne pa sporno ustno razpravljanje. Mora se torej izvršiti to raziskovanje že pred početkom razprave na prvem naroku. Po tej dobi ni zaključen ugovor stvarne pristojnosti po tožencu (§§ 101 odst. 3, 41, 335 c. pr. p.) Glej Goršič kom. pripom. k §§ 55 in 56 gr. p. p. Sicer je določba § 55 gr. p. p. proti § 60 av. j. n. v pravkar navedenem oziru utesnjena. Prim. še § 14 toč. 1. Z. s. taks.

⁹ Če je n. pr. v isti tožbi združenih na strani več tožiteljev zoper enega toženca več zahtev na plačilo nujnih deležev, katerih nobeden ne presega zneska 12.000 Din, je tu govoriti le o sosporništvu po § 112 toč. 2. gr. p. p. in je pristojno sresko sodišče, ker se vrednosti ne seštejejo. (Tu je več le sličnih, a individualno ločenih pravnih temeljev.)

¹⁰ Prim. §§ 55 av. j. n. in 227 av. c. pr. r., ki sta se glasila nekoliko drugače kakor ustrezna §§ 50 odst. 1. in 322 gr. p. p. Sicer so § 55 av. j. n. v praksi razlagali tako, da mora biti pozvano pravdno sodišče stvarno pristojno ne le za vsako poedino kumulirano zahtevo, temveč tudi za njih vsoto. Kumulacije niso dopuščali, če združene zahteve niso slonele na istem stvarnem in pravnem temelju.

¹¹ Bagatelni postopek ni kakor n. pr. mandatni, menični, rabokupni, posebne vrste postopek, zato ni izključena pri sreskem sodišču kumulacija (po § 322 gr. p. p.) zahtev, ki se na sebi ali razpravljajo po rednem

postopku pred sreskimi sodišči z zahtevami, kjer treba bagatelno razpravljati. Drugo vprašanje pa je (§§ 544, 546 in 595 in § 252 gr. p. p.) ali je taka kumulacija z združenim razpravljanjem vedno praktična. Sicer po § 543 odst. 2. gr. p. p. ni dopustno razpravljati o zahtevah, ki se tičejo stvarnih pravic na nepremičninah po bagatelnem postopku.

¹² Izvirni tekst gr. p. p. razločuje med »zahtevom« (§§ 50, 322, 73, 80 gr. p. p.) in »traženjem« (§ 321 gr. p. p.), a uporablja slovenski prevod graj. pravd. postopnika za oboje izraz »zahtevke« (nemški »Anspruch« in »Begehren«).

¹³ § 251 odst. 2. gr. p. p. ki ustreza § 187 (227) av. c. pr. r. v besedilu § 6 z. 30. januarja 1922. Sl. Nov. 105/XVIII.

¹⁴ §§ 44, 94 in 101 gr. p. p. Nadaljnje kazuistične primere k § 50 odst. 2. gr. p. p. iz judikature navaja Goršič kom. str. 349.

¹⁵ To novo pravilo — § 53 odst. 3. gr. p. p. je posneto § 6 toč. 5. madj. c. p. p.

¹⁶ Kakor je bilo omenjeno že uvodoma tega članka (1.) niso po določbah § 53 gr. p. p. ocenjene vrednosti spornih predmetov odločilne za odmero in plačanje taks — glej pripombo št. 3 k § 10. te razprave.

¹⁷ Oblastveno n. pr. v tarifih, ki določajo za posamezna dela pavšalne nagrade; pogodbeno n. pr. kot kupnino za nepremičnino, ki jo hoče imeti žritelj (kupovalec) izročeno v last.

¹⁸ § 54 gr. p. p., ki slove (srednji stavek) drugače kakor ustrezni § 59 av. j. n.

¹⁹ Goršič kom. str. 60 prip. k čl. 14 toč. 1. uv. z., kjer je tudi natisnjen tekst zakona, kakor je doslej in bo odslej v veljavi.

²⁰ §§ 45. in 47. I. toč. 4. gr. p. p. Kraj. pristojnost § 86 gr. p. p.; a prim. še § 90 odst. 1. men. z. in § 23 ček. z. Po madj. in bos. herc. c. p. p. je bilo že doslej prav tako urejeno.

²¹ Glede zadrug: z. o zadrugah drž. uslužbencev z dne 18. januarja 1932. Sl. Nov. 5. febr. 1932. št. 27/XI.

²² Glej § 47 II. toč. 3—5. gr. p. p. Kraj. pristojnost k § 47 I. toč. 3. (§ 39. toč. 2. uv. z. k av. trg. z.) § 82 gr. p. p. Seveda so zborna sodišča prve stopnje, kjer se vodi trg. vpisnik, le tedaj stvarno pristojna, če presega vrednost pravnega predmeta 12.000 Din, sicer so pristojna sreska sodišča na sedežu tega zbornega sodišča.

²³ Čl. 4. toč. 18. uv. z. in av. z. z dne 27. sept. 1896 drž. z. 218 in §§ 434 odst. 3., 428 z. o obrtih z dne 5. nov. 1931. Sl. Nov. 9. nov. 1931. št. 202/LXXXI. Prim. § 176. hrv. ogr. obrtnega zakona in čl. 31. uv. z.

²⁴ Določba § 46 toč. 5. gr. p. p. ni potrebna že glede na §§ 44 toč. 3 — 6 in 48 odst. 1. gr. p. p.

²⁵ Prizivna sodba izreka, ali presega vrednost predmeta odločbe 5000 Din.

²⁶ § 29 odst. 1. stav. 2. av. s. p. r. in § 128 odst. 1. načrta gr. p. p., ki je določal tu celo mejo 3000 Din za relativno prisilno zastopstvo po odvetnikih. (Prim. še §§ 559 odst. 2., 561, 562 odst. 2., 614 gr. p. p.)

§ 11. Izključna stvarna pristojnost ne glede na vrednost pravnega predmeta.

1. Sresko sodišče je izključno pristojno glede vseh v § 49 toč. 2. do 8. av. j. n. navedenih sporov (§ 44 toč. 2. do 8. gr. p. p.). Delovanje sreskih sodišč se tudi ne spremeni po § 49. odst. 2. av. j. n., ki soglaša s § 44 odst. 2. gr. p. p. V sporih o poljskih služnostih je doslej bila odločilna pri nas za stvarno pristojnost cenilna vrednost, odslej spadajo pa taki spori po § 44, toč. 9. gr. p. p. v odločitev sreskim sodiščem ne glede na vrednost pravnega predmeta, ki sme torej presegati znesek 12.000 Din.¹ V pristojnost sreskih sodišč po § 44, toč. 10. gr. p. p. spadajo še vsi spori, ki jih odkazujejo tjakaj posebni zakoni. Omeniti je treba zlasti opominjevalni postopek (po čl. 14, toč. 1. uv. z.) ter opozoriti na primere, kjer nastopajo redoma v pravnih sreska kot izvršilna sodišča po določbah zakona o izvršbi in o zavarovanju.²

K taksativno v § 44 gr. p. p. navedenim vrstam stvarne pristojnosti sreskih sodišč je treba še pristaviti, da ni dopustna prorogacija zbornega sodišča prve stopnje po sporazumu strank (§ 101 gr. p. p.). Zgoditi se pa utegne, da pride stvar, ki spada po § 44 gr. p. p. pred sresko sodišče k zbornemu sodišču prve stopnje. Tu sme toženi ugovarjati nepristojnost pač še med vso ustno sporno razpravo (§ 335, odst. 2. gr. p. p.). Če je na tak ugovor odločilo zborni sodišče, da je stvarno pristojno, ali če je brez vsake odločbe o tem, kadar ni bil podan ugovor, po ustni razpravi z obema strankama stvar razsodilo, tedaj se odločba ali sodba zbog tega, da je podana ničnost po § 571, toč. 3. gr. p. p., ne smeta več pobijati (§ 41, II. gr. p. p.).³

2. Izključna stvarna pristojnost zbornih sodišč prve stopnje je urejena v §§ 46 do 48 gr. p. p. deloma tako, kakor doslej po §§ 50 do 53 av. j. n. Sicer bi bilo domnevati po besedilu pravkar omenjenih določb gr. p. p. v odstavkih, tikajočih se izključne stvarne pristojnosti zbornih sodišč prve stopnje, da razpravljajo in sodijo v vseh teh primerih zgolj senati. Toda tu nastopa vendarle v vseh imovinskopravnih sporih (ne pa tudi v tkzv. statusnih ali sličnih) pri vrednosti pravnega predmeta ne nad 30.000 Din sodnik poedinec zbornega sodišča. Dočim je torej v takih imovinskopravnih sporih pri vrednosti nad 30.000 Din moči, da se stranke zedinijo po § 6., odst. 4. gr. p. p. na sodnika poedinca, pa vendar ni mogoče takih sporov prenesti na sreska sodišča. Mogoče je tudi izpodbijati pristojnost civil-

nega, trgovinskega (trgovinskega sodišča) in rudniškega senata ter so možne odločitve senata §§ 57 do 60 gr. p. p. (§§ 41 II., 357 gr. p. p.).

A. Pred okrožna sodišča spadajo ne glede na vrednost pravnega predmeta predvsem spori, opisani v § 46 toč. 1. — 3. gr. p. p. v soglasju z določbami § 50., toč. 1. do 3. av. j. n.⁴ Tukaj je treba opozoriti, da spadajo bračni spori pred redna sodišča (deloma ne glede na veroizpoved) le na področju apelacijskih sodišč v Ljubljani, v Splitu ter v Novem Sadu. V čl. 6. uv. z. je pooblaščen minister pravde, da s posebno uredbo predpiše postopek za bračne spore v teh področjih v skladu z novim grajanskopravnim postopnikom.⁵

Okrožno sodišče je izključno pristojno (§ 46, toč. 3. gr. p. p.) za spore v pogledu na vzdrževanje žene, če zakonca ne živita v skupnosti. Semkaj spadajo tudi spori zaradi ločenega bivališča (§§ 91 in 93 o. d. z.). Poznejša določba § 73 gr. p. p. omenja tudi možnost kumulacije tožbe o imovinskopravni zahtevi iz bračnega razmerja s tožbo o razvezi ali ločitvi. Krajevna pristojnost zaradi teh sporov je urejena v §§ 73 in 98 gr. p. p.

Novo so določbe § 46., toč. 4. do 6. gr. p. p., manjkajo pa naravno določbe § 50, toč. 4. in 5. av. j. n., na kar smo že zgoraj opozorili. Najvažnejša je določba § 46, toč. 4. gr. p. p., ki dodeljuje v izključno stvarno pristojnost okrožnim sodiščem vse spore o povračilu škode, ki jo store državljanom državni ali samoupravni organi z nepravilnim izvrševanjem službe. Podsodnost glede teh sporov urejuje § 76 gr. p. p.

Po čl. 47, toč. 1. uv. z. je bil izmenjan peti odstavek čl. 25. z. s. r. s., ki je določal, da so veljavne določbe tudi za osebe, ki sicer niso sodniki, a vrše sodnijsko oblast po z. u. r. s. Po dopolnitvi pa slove ta zadnji odstavek, da spadajo tu sem organi sodne pisarnice in sluge (osebe, ki vrše sodnozvanične posle), dalje sodni komisarji (javni notarji), uradniki davčnih (depozitnih) uradov in državne hipotekarne banke kot sodnih depozitarjev. Tožbe te vrste se smejo obračati zoper državo ter dotični organ kot sospornike po § 112, toč. 1. gr. p. p. Po §§ 78 z. o drž. uradnikih (z dne 31. marca 1931. Sl. Nov. 1. aprila 1931. št. 73/XXII.) in § 80 z. o drž. prometnem osebju (z dne 22. junija 1931. Sl. Nov. 1. junija 1931. št. 146/XLVIII) so pa bile določbe čl. 25. z. s. r. s. v gori navedenem besedilu ter § 76 gr. p. p. deloma derogirane, o čimer bo še govor.⁶

V očigled določbam § 48 gr. p. p. prav za prav predpis § 44, toč. 5. gr. p. p. glede rudniških stvari nima pravega po-

mena. Kar se tiče končno onih sporov, ki jih odkazujejo posebni zakoni v izključno stvarno pristojnost okrožnim sodiščem (§ 46., toč. 6. gr. p. p.) bi bilo treba opozoriti na čl. 4., toč. 14. uv. z., po katerem ostanejo obvezni predpisi o pristojnosti za spore v konkurzih in glede prisilne poravnave izven konkurza (§§ 62, 64, 122 — 125, 126, 182 steč. z. in §§ 4 do 6 z. pris. porav.) dalje na odredbo § 62, odst. 3. z. o. zaščiti avtorskega prava.⁷

B. Izključno so stvarno pristojna trgovinska sodišča odnosno okrožna kot trgovinska sodišča (trg. senati okrož. s.) za stvari⁸ naštete v § 47, odst. 2., toč. 1 — 5 gr. p. p. Dočim so spadale po § 51, odst. 1., toč. 2. av. j. n. vse trgovinske stvari, naštete v § 39, toč. 1. in 3. uv. z. k av. trg. z. pred trgovinska sodišča (okrož. kot trg. sodišča) zgolj glede na vrednost, presegajočo določeno mejo (6250 Din), našteva sedaj § 47 II., toč. 3., 4., 5. gr. p. p. vse te stvari kot take, pri katerih ni več upoštevana vrednost pravnega predmeta glede njih izklj. stvarne pristojnosti. Pač pa odloča sedaj, kakor smo že omenili, v tem pogledu vrednost pravnega predmeta pri meničnihopravnih in čekovnih stvareh.

Med spore, za katere so izključno stvarno pristojna gorenja zborna sodišča ne glede na vrednost pravnega predmeta, spadajo spori, ki se tičejo zaščite in rabe izumkov, vzorcev, modelov in žigov, a s pridržkom »kolikor ni o tem drugih odredb« (§ 51, toč. 4. av. j. n.). Ti omenjeni predpisi so v zakonu o zaščiti industrijske svojine.⁹ Po teh predpisih so vobče sodišča pristojna le za rešitev tožba zaradi oškodovanja, ali če je upoštevana razlastitev izumkov, dočim nastopa sicer uprava za zaščito industrijske svojine v Beogradu. Tukaj je treba poudariti še stvari, ki spadajo pred trgovinska sodišča ali trgovinske senate na podlagi določb zakona o nečedni tekmi (ilojalni konkurenci)¹⁰ in na av. z. o odgovornosti železnice za telesne poškodbe, ki je še veljaven po določbi čl. 14., toč. 2. uv. z.

Glede pomorskopravnih stvari je ostalo pravilo § 51, toč. 5. av. j. n. (sedaj § 47 II. toč. 2. gr. p. p.). Ustrezna določba se pozivlje prav tako kot na izjemo na nekatere spore, ki spadajo v izključno stvarno pristojnost sreskih sodišč (§ 44, toč. 5. gr. p. p.).¹¹

Kar se tiče sporov v rudniških stvareh, ki spadajo ne glede na vrednost spornega predmeta pred rudniške senate (§ 6. gr. p. p.) okrož. sodišč (§ 15 z. u. r. s.), je le opomniti, da ostane pri nas vse, kakor je bilo (§ 53 av. j. n. je soglasen s § 48 gr. p. p.).

(Prip. k. § 11.)

¹ Bagatelni postopek v takih primerih po § 543, odst. 2. gr. p. p. ni dopusten.

² §§ 21 in 36, odst. 3. (34, odst. 2. in 35, odst. 2), 195, 212 izv. z. V novem izvršilnem postopniku ni več določbe, ustrezne § 368 av. izv. r. Goršič kom. k § 44, toč. 1. gr. p. p.

³ Ničnost bo moči uveljaviti pač proti zamudnim sodbam po §§ 492 in 494 gr. p. p. Kumulacija zahtev zoper predpis § 322 gr. p. p. utegne biti mnogokrat iz razlogov pravdne ekonomije zelo praktična in tedaj bo določba § 41 II. gr. p. p. dobrodošla, n. p. kadar je kumulirana v isti tožbi zahteva temeljem z dne 5. marca 1869. drž. z. št. 27. (čl. 14., toč. 2. uv. z.) z zahtevo na povračilo stvarne škode, ki ne presega zneska 12.000 Din.

⁴ §§ 1 — 3 z. o ureditvi šerijatskih sodišč z dne 10. marca 1929. Sl. Nov. 28. marca 1929. št. 73/XXIX. Nesporni postopek v stvareh po §§ 90, 148, 1221 o. d. z. Goršič kom. k § 1 gr. p. p. (III toč. 3, 4, 5).

⁵ V § 128, odst. 2. gr. p. p. je vendarle urejeno, da v bračnih sporih ni potrebno zastopanje po odvetnikih, dočim je prvotni načrt gr. p. p. vseboval v §§ 696 do 716 vsa pravila o postopku s predpisi o začasnih odredbah v bračnih stvareh.

⁶ Glej Goršič kom. k § 76 gr. p. p. str. 374 — 377.

⁷ Z. z dne 26. dec. 1929. Sl. Nov. 27. dec. 1929. št. 304/CXXIX.

⁸ Za vprašanje, če naj razpravlja in sodi senat ali sodnik poedinec, je pa odločilen § 6. gr. p. p.

⁹ Zakon z dne 17. febr. 1922. Sl. Nov. 28. marca 1922. št. 69/IX z izmenami in dopolnitvami z dne 27. aprila 1928. Sl. Nov. 23. maja 1928. Sl. Nov. št. 116/XXXIX (§§ 15, 16, 20, 36, 48, 143 — 145, 147, 153) Goršič kom. § 1. II. A. 2. str. 166. nasl. ter str. 341.

¹⁰ § 21 z. z dne 4. aprila 1930. Sl. Nov. 11. aprila 1930 št. 83/XXXII. Kraj. pristojnost: § 22 istega zakona.

¹¹ Pomorsko sodstvo vrše okrožna sodišča na Sušaku (§ 3. novele k uv. z. z dne 27. dec. 1932.) v Splitu in Dubrovniku (§§ 28 in 30 z. u. r. s.).

§ 12. Občna krajevna pristojnost (podsodnost).

1. Predpise o krajevni podsodnosti vsebujejo §§ 61 do 101 gr. p. p. prilično tako obširno kakor §§ 65 nasl. av. j. n. Toda tudi v tem poglavju je treba ugotoviti važna predružačenja novega grajanskopravnega postopnika. Ne le na tem mestu, marveč tudi sicer predpisuje gr. p. p., na katero od stvarno pristojnih sodišč se je obračati s posameznimi predlogi izven pravn in pred njih početkom (§ 480., odst. 3. gr. p. p.) ali v postopku pred razsodišči (§§ 677, 680, 692 gr. p. p.), dalje s tožbami za obnovo, zbog ničnosti (§§ 626 gr. p. p. Čl. 5. uv. z.).

Sicer so predpisi o podsodnosti izvršilnih sodišč v §§ 21, 24, 35, 36, 195, 212 odst. 2. izvrš. z., dalje (čl. 14., toč. 14. uv. z.) v stečajnem zakonu in v z. o prisilni poravnavi (§§ 62 do 64, 6 do 9, 13 do 19, 42 itd. steč. z. in 33 itd. z. pris. por.).

V veljavi so ostali po izrečnih ali zmiselnih določbah čl. 2., 3., 14. uv. z. tudi še prepisi o podsodnosti po § 3. z. 5. marca 1869. drž. z. št. 27, po § 9. z. 9. avgusta 1908. drž. z. št. 162 (ki ga pa čl. 14 uv. z. ne omenja), po § 23 z. o obrtnih sodiščih (čl. 4 toč. 18 uv. z., z dne 27. novembra 1896. drž. z. št. 218), po § 6 z. z dne 27. aprila 1896 drž. z. št. 70 (posli na obroke: čl. 20 uv. z.).

Omeniti je treba še določbe o podsodnostih, ki so v novejših zakonih, veljavnih za vso državo. To so med drugimi zlasti določbe: čl. 22. z. o narodni banki (z dne 17. junija 1931. Sl. Nov. 20. junija 1931., št. 137/XLV); čl. 49. z. o priv. agrarni banki (z dne 16. aprila 1929. Sl. Nov. 22. aprila 1929., št. 94/XXXIX); podsodnosti iz potniških in tovornih pogodb z železnico: § 100, odst. 3. uredbe o prevozu potnikov in blaga po železnicah kraljevine Jugoslavije (z dne 25. aprila 1925. Slov. Nov. št. 185/LX iz l. 1929., čl. 42 mednarodne konvencije o prevozu... (z dne 29. septembra 1928. Sl. Nov. 29. novembra 1928. 226/LXXIV); dalje § 90 odst. 1. menič. z. in § 23 toč. 15. z. o čeku; §§ 29 in 32 z. advok.; čl. 90 z. o zračni plovitbi (z dne 22. februarja 1928. Sl. Nov. 3. marca 1928. št. 50/XIII); § 22 z. o neljalni konkurenci (z dne 4. aprila 1930. Sl. Nov. 11. aprila 1930. št. 83/XXXII.).

Razločujemo pa med upoštevnimi podsodnostmi o b č n o (§§ 61 do 72 gr. p. p.) o d p o s e b n e (§§ 73 do 100 gr. p. p.). Ta pa je zopet izključna (§§ 73 do 82 gr. p. p.) ali elektivna (p. po izboru): §§ 83 do 100 gr. p. p.). V §§ 97, 98 gr. p. p. je govor celo o neki nadomestni (subsidiarni) podsodnosti. Že tukaj bodi poudarjeno, da naziva izključne podsodnosti nikakor ni umeti tako, kakor se mora pojmovati izključna stvarna pristojnost. Glede vsake vrste podsodnosti in tudi o izključni podsodnosti velja, da se utegne po § 101 gr. p. p. redoma¹ sporazumno spremeniti v drugo, dočim velja glede izključne stvarne pristojnosti baš nasprotno.

2. Občna podsodnost se naslanja na toženčevo sedanje ali poslednje domovališče (domicil) ali bivališče v naši državi (§§ 61 do 63. gr. p. p.: §§ 65 do 67 av. j. n.). Tožencev, ki so fizične osebe, se tičejo še določbe §§ 64 do 65 ter §§ 68 do 72 gr. p. p. Glede naših državljanov, živečih stalno v inozemstvu kot uradniki ali uslužbenci naše države velja, da obdrže ono podsodnost, ki so jo imeli, dokler so

živeli v naši državi. V drugem primeru (n. pr. če je naš državljan imel stalno prebivališče že od nekdaj, posebno pred nastankom naše države v inozemstvu) se določi občna podsodnost po domovinski pripadnosti. Če pa slednja ni določljiva, odredi podsodnost kasacijsko sodišče. Glede oseb v vojaški službi ali pri orožništvu, finančni ali obmejni straži,² je pristojno sodišče edinice ali neposredne komande (garnizije), kateri pripadajo te osebe. Ta podsodnost traja, dokler ni dospela dotična oseba v novi službeni kraj. Glede vojaških oseb, bivajočih v inozemstvu, odloča o podsodnosti sedež njih tuzemske komande ali poslednje garnizije³.

Dočim glede občne podsodnosti za zakonsko ženo in otroke odločuje (kakor doslej) domovališče ali bivališče moža ali očeta vse dotlej, dokler ne preстане zakon po mo-
ževi smrti ali z razvezo ter zakonca nista ločena od mize in postelje, odnosno dokler ne preстане očetova oblast nad otroki. Za primer, da je žena sama ostala v tuzemstvu, velja določba § 69 odst. 2. gr. p. p., slična § 79, odst. 2. av. j. n., toda s to spremembo, da je pristojno za ženo sodišče v kra-
ju njenega stalnega bivališča, dokler ne začneta zakonca na novo skupnega zakonskega življenja. Glede maloletnih otrok po prestanku očetove oblasti ter oseb, ki so pod skrb-
stvom, je pristojno sodišče v kraju onega oblastva, ki je poklicano, da vodi varuštvo ali skrbstvo in ni več odločil en očetov domicil (§ 71 av. j. n.). Glede maloletnih nezakonskih otrok je krajevno pristojno kakor doslej (§ 71 gr. p. p.: § 72 av. j. n.) ono sodišče, kojega podsodnosti pripada nezakonska mati (torej je odločilno naravno ali preneseno domovališče matere: §§ 69 — 71 gr. p. p.).

3. Kar se tiče podsodnosti pravnih oseb, zavzema prvo mesto država, glede katere je pristojno ono sodišče, kjer je sedež javnega organa, ki je kakorkoli poklican, da zastopa državo v dotični sporni stvari. Za banovine, sreze in občine je pa odločilen sedež uprave teh samoupravnih teles.⁴

V § 67 gr. p. p. (§ 75, odst. 1. av. j. n.) je odločilen za podsodnost javnih trgovinskih, komanditnih in delniških družb, raznih drugih družb in še drugih pravnih oseb sedež njih uprave, kolikor ni urejeno s posebnimi predpisi kako drugače.⁵ Kot potrebno dopolnitev k § 67. pojasnjuje (novi) § 68 gr. p. p., da je ono sodišče, ki je krajevno pristojno za tožbe zoper pravno osebo, pristojno tudi za tožbe, ki jih vlaga ta pravna oseba zoper svoje člane iz razmerja članstva in narobe.

(Prip. k § 12.)

¹ Na nekatere izjeme je opozorjeno v pripombi št. 4 k § 9 te razprave. Tako je n. pr. povsem pogrešno, da imajo ponekod v § 32 z. o advok. določeni forum kot izključen v tej smeri, da ga ni mogoče prorogirati.

² Goršič kom. k § 65 str. 362.

³ Glede žen in otrok pod oblastjo oseb mišljenih v §§ 64, 65 velja § 72 gr. p. p.

⁴ Prim. § 76 gr. p. p. o izključni podsodnosti glede tožba na povračilo škode zoper državo odnosno državne in samoupravne organe.

Po § 9. z. o organizaciji finančne uprave (z dne 7. decembra 1929. Sl. Nov. 10. decembra 1929., št. 290/CXX) zastopajo sedaj državna pravobranilstva državo v njenih imovinskopravnih stvareh. O tem zastopanju došlej veljavni predpisi obdrže svojo moč do razglasitve edinstvenega bodočega zakona o državnem pravobraništvu (Goršič kom. k čl. 8 toč. 1. in 2. uv. z. str. 51—57; § 128 odst. 3. gr. p. p.)

⁵ Glej v uvodu tega članka (§ 12) omenjene zakone te določbe glede narodne banke in priv. agrarne banke.

§ 13. Izključna podsodnost.

1. Od občne podsodnosti razločuje gr. p. p. o s e b n o, ki je ali izključna ali pa podsodnost po izboru. Za podsodnost posameznih oseb so odločilne namreč v poedinih vrstah sporov še druge — posebne okolnosti — kakor po zgoraj glede občne podsodnosti navedene, navezane ali na dotične osebe (tudi tožilca) ali na sam predmet spora. Če tožilec nima pravice do izbora, tedaj gre za izključno podsodnost, toda kakor smo že čuli, ta delitev med podsodnostmi nima tega pomena, da bi bilo strankam zabranjeno po § 101 gr. p. p. prorogirati drug forum.

2. B r a č n i s p o r i so v § 73 gr. p. p. širje pojmovani kakor v določbi § 46 toč. 2. gr. p. p.,¹ ker spadajo semkaj tožbe ne le radi razveze in ločitve zakonov, marveč tudi tožbe, kjer so spojene s pravkar omenjenimi tožbe o imovinskopravnih zahtevah iz bračnega razmerja ali pa tudi samostojne imovinske tožbe slednjega značaja. Ni nujno potrebno, da bi se krila podsodnost po § 73 gr. p. p. z občno glede obeh zakoncev. Dogaja se često, da povzroči vložitev ene gorenjih tožb vprav okolnost, da je zakonski mož zapustil svoje domovališče ali bivališče v naši državi. Tudi za inozemski zakonski par, kolikor je imel poslednje skupno bivališče v naši državi, velja izključna podsodnost po § 73 gr. p. p.

Za te vrste sporov je še subsidiarna podsodnost po § 98 gr. p. p., ki ima mesto tedaj, kadar ni moči določiti pod-

sodnosti po § 73 gr. p. p., ali kadar je treba tožiti zakonskega moža, ki je bil kot tak zapustil naše državljanstvo.²

3. Izključna podsodnost v z a p u š č i n s k o - p r a v n i h sporih je urejena v § 74 gr. p. p. bistveno tako, kakor v § 77 av. j. n.³ Ujema se približno z dosedanjo po § 79 av. j. n. tudi določba o podsodnosti glede tožb, ki jih vlagajo s o d n i k i ali ki jih vlagajo zoper sodnike (§ 75 gr. p. p.). Glede te podsodnosti pač po sebi umevno izjemoma prorogacija ni dopustna, izključuje pa občno podsodnost toženega sreskega sodnika ali predsednika okrožnega sodišča, odnosno občno podsodnost tistih oseb, zoper katere omenjeni sodniki vlagajo tožbe. To pa le takrat, kadar bi bilo treba vložiti tožbo na sodišču, kjer — ali v čigar območju posluje dotični sreski sodnik ali predsednik okrožnega sodišča. Velja pa ta podsodnost za sodnike in za predsednike višjih sodišč in tudi ne za rodbinske člane v § 75 gr. p. p. mišljenih sodnikov.⁴ Pač pa je odločilen § 75 gr. p. p. ne le za spore, započete s tožbami, temveč n. pr. tudi za izdajanje plačilnih povelj po opominjevalnem postopku.

Glede postopka pred sodnikom poedincem dotičnega okrožnega sodišča je treba opozoriti na predpis čl. 23. uv. z., po katerem se pretresajo bagatelne stvari in rešujejo tožbe radi motene posesti po določbah §§ 543 nasl. gr. p. p., sicer pa je odločilen postopek za zborna sodišča prve stopnje. V sporih, spadajočih sicer v stvarno pristojnost sreskih sodišč, ni treba, da so stranke zastopane po odvetnikih.

4. Skladno ureditvi stvarne pristojnosti za spore o plačilu škode, ki jo store državljanom državni ali samoupravni organi z nepravilnim izvrševanjem službe (§ 46 toč. 4. gr. p. p.), odreja § 76 gr. p. p. kot krajevno pristojno tisto okrožno sodišče, kjer je sedež one državne oblasti ali samoupravnega telesa, ki je ali samo ali po svojih uradnikih s prekršenjem službenih dolžnosti povzročilo škodo. Sicer je vobče dopustno sedaj vlagati tožbe zaradi storjene škode obenem zoper državo ali samoupravno telo ter njune organe kot nujne sospornike, toda je v tem pogledu izjema glede oseb sodišča imenovanih v čl. 25 z. s. r. s. v njegovi sedanji obliki (§ 47 uv. z.). Teh ni moči tožiti neposredno radi škode, povzročene krivdoma v službi, pač pa le še državo. Pri eventuelnih regresnih tožbah države (čl. 25, odst. 4. z. s. r. s.) pa pride tudi do veljave po § 76 gr. p. p. določena podsodnost.

A glede oškodovanj, ki so nastopila po drugih državnih uslužbencih ali po državnem prometnem osebju (§ 78, odst. 3. o drž. uradnikih in § 80 o drž. prom.

osebju) je treba vlagati slične tožbe na sodiščih, v čijih območju je k r a j, kjer je bila škoda s t o r j e n a. Tako ostaja v § 76 gr. p. p. v misel vzeta podsodnost le še (razen gor. navedenih primerov po čl. 25, odst. 4. z. s. r. s.) v veljavi glede tožb radi škode, storjene p o s a m o u p r a v n i h u r a d n i k i h.⁵

5. Napram sedanjemu stanju glede predpisov o izključni podsodnosti za spore o nepremičninah (čl. 3. zad. stav. uv. z.) in o moteni posesti glede vodnih pravic (§§ 77 in 78 gr. p. p.) ni sprememb.⁶

Obdržan je tudi izključni forum ležeče zakupne ali najemne stvari za spore iz zakupnih ali najemnih pogodb (§ 79, odst. 1. gr. p. p. — § 83 av. j. n.), kjer je izključna stvarna pristojnost urejena po § 44 toč. 5. gr. p. p. Ta podsodnost velja tudi glede sporov radi plačila zakupnine ali najemnine ali pa radi obstoja takih pogodb, le da je tukaj odločilna za stvarno pristojnost vrednost pravnega predmeta. V § 79 gr. p. p. mišljeno sodišče je tudi upravičeno, da izda v zad. odst. § 44 gr. p. p. navedene odloke in naloge.⁷ Po § 81 gr. p. p. veljajo določbe §§ 77—79 gr. p. p. tudi za osebe, ki sicer uživajo pravico izdeželosti.⁸

Kako se urejuje podsodnost, če leži nepremičnina, o kateri je spor, v raznih spornih področjih,⁹ o tem govori § 80 gr. p. p. prav kakor § 84 av. j. n. Glede na krajevno lego predmeta pravde gre tukaj za nekako podsodnost po izбору. (§ 80, odst. 3. gr. p. p.)

6. Glede sporov iz razmerja č l a n s t v a (§ 82 gr. p. p.) je odrejeno, da spadajo v izključno podsodnost tistega sodišča, pri katerem je f i r m a v p i s a n a ali bi se morala vpisati v t r g o v i n s k i r e g i s t e r. Tu so mišljeni spori, kjer velja izključna stvarna pristojnost po § 47 II., toč. 5. gr. p. p. ali pa tudi glede na vrednost pravnega predmeta, po kateri se ravna stvarna pristojnost po § 47 I. toč. 3. gr. p. p. Znano je, da je odločeval po § 83 b av. j. n. sedež dotičnega združenja za podsodnost stvarno pristojnega zbornega sodišča prve stopnje. Tu je bila celo izjemoma izrečno zabranjena vsaka prorogacija, kar odslej tudi ne velja več. Glede imovinskih sporov po § 47 I. toč. 3. gr. p. p. ni določbe § 82 gr. p. p. tolmačiti tako, kakor da bi za vse te spore moralo biti pristojno ono zborni sodišče prve stopnje, kjer se vodi trgovinski register, marveč nastopa pri sporih z vrednostjo spornega predmeta do 12.000 Din sresko sodišče na sedežu dotičnega registrskega zbornega sodišča.

Določbe § 83a av. j. n. naš gr. p. p. ne pozna, čeprav v čl. 3., toč. 3 uv. z. vzdržuje v moči predpise o postavljanju

skupnega kuratorja za imetnike delnic, obveznic ter zastavnic.¹⁰

(Prip. k § 13.)

¹ Tudi širše kakor v določbi § 76 av. j. n., ki sicer deloma ustreza določbi § 73 gr. p. p.

² Glede bračnih sporov slednje vrste je upoštevati še določbe nekaterih meddržavnih konvencij n. pr. s Čehoslovaško (z dne 27. maja 1924. Sl. Nov. 9. avgusta 1924., št. 181/XXXVIII; čl. 34), z Madjarsko (z dne 11. novembra 1929. Sl. Nov. 15. novembra 1930., št. 236/LXXXIII; čl. 28). Glej N. D. Pahorukov »O mednarodnih konvencijah« 1932.

³ Stvarna in krajevna pristojnost šerijatskih sodišč za zapuščinske stvari: Goršič kom. k čl. 4., toč. 11. uv. z. str. 32 in 33).

⁴ § 15, toč. 2. in 3. gr. p. p. Prejšnje sodstvo je bilo tega naziranja, da velja določba § 79 av. j. n. (§ 75 gr. p. p.) tudi vselej, kadar kdo tamkaj imenov. sodnikov vloži tožbo kot zakoniti zastopnik (žene ali dece). Sicer glej Goršičev kom. k § 75 gr. p. p. str. 372 do 374 zlasti še glede primerov, kjer nastopa kateri teh sodnikov kot sospornik.

⁵ Goršič kom. k § 76 str. 375 do 377.

⁶ §§ 81 in 82, dalje še §§ 91 in 95 av. j. n. Opozoriti je treba še na določbe §§ 88 in 93 gr. p. p., zlasti kar se tiče tkzv. hipotekarnih tožba. Izključna stvarna pristojnost zlasti v § 44 toč. 4. in 9. gr. p. p. Glede motene posesti na premičninah velja podsodnost po izboru po § 89 gr. p. p.

⁷ §§ 655—671 gr. p. p.

⁸ Glej Goršič kom. k čl. 19 uv. z. in k § 31 gr. p. p. (str. 85, 86 ter 303, 304.).

⁹ Ista parcela ne more segati preko meje ene katastrske občine v drugo kat. občino. Pač pa utegne dvoja parcel različnih kat. občin ob meji ležati tako, da tvorita glede na kulturo, dobroto in istega posestnika naravno in gospodarsko enoto. Po § 3 z. o notranji ureditvi... zemlj. knjig (z dne 18. maja 1930. Sl. Nov. 1. julija 1930., št. 146/LIII) sme obsegati vsak vložek zgolj parcele iste katastrske občine.

¹⁰ Goršič kom. čl. 8. toč. 3. uv. z. (str. 56 in 57.).

§ 14. Podsodnost po izboru.

O podsodnosti po izboru je moči govoriti tedaj, kadar se steka posebna podsodnost z občno. Tu sme tožitelj izbirati med upoštevniimi stvarno pristojnimi (izjema § 93 gr. p. p.) sodišči, dokler ni tožba vročena tožencu (§ 100 gr. p. p.).

1. Določbe §§ 83 in 84 gr. p. p. (§§ 86 in 87 av. j. n.), ki urejajo podsodnost po izboru glede kraja o p r a v i l a ali kraja s t a n i š č a, ustrezajo dosedanjemu stanju.¹ Ni pa več podsodnosti, ki jo ima v mislih § 87a av. j. n. Protokolirnemu trgovcu je torej sedaj vzeta možnost, da uveljavlja zahteve za blago, prodano in že dobavljeno drugemu trgovcu, za dobo dveh let na sodišču lastne poslovalnice.

2. O podsodnosti po kraju izpolnitve govore §§ 85 do 87 gr. p. p. V § 85, odst. 1. gr. p. p. je določeno, da naj se ureja podsodnost tudi po dogovorno naznačenem kraju, kjer mora toženec izpolniti.² Tak sporazum mora dokazati tožitelj z listino, izdano od obeh strank, dočim je po § 88, odst. 1. av. j. n. poleg sporazuma glede kraja izpolnitve moralo biti še izrečno dogovorjeno, da je s tem zvezana tudi pravica, vložiti tožbo pri sodišču na kraju izpolnitve. Tudi po sedanjem besedilu § 85, odst. 1. gr. p. p. o podsodnosti kraja izpolnitve je potreben o tem listinski dokaz, čeprav bi bil mogoče določen kraj izpolnitve tudi drugače: po naravi posla ali pa po zakonu. Kakor doslej velja gorenja podsodnost kraja izpolnitve za 4 vrste pravnih iz naslova pogodbe, omenjene v § 85, odst. 1. gr. p. p., všteti tožbe na odškodnino zaradi kršitve pogodbenih dolžnosti. Opozoriti pa je treba še na čl. 20. uv. z., po katerem ni dovoljeno opirati podsodnosti na določbo § 85 gr. p. p., niti podsodnost prorogirati, če gre za terjatve iz poslovanja na odplačilo v obrokih zoper kupca z domovališčem v naši državi, izvzemši tedaj, če je dotični posel za kupca trgovinski posel.

Ukinjena je tako zvana fakturna podsodnost po § 88, odst. II. av. j. n. Ta predpis je zamenjan v § 85, odst. 2. gr. p. p. z določbo, uporabno le glede pogodbenih razmerij med osebami, ki izvršujejo trgovinske obrte. Tu mora biti zabeleženo na pisni naročilnici, podpisani od naročitelja, da je treba kupnino plačati v določenem kraju in da se sme kupnina prav tamkaj vtoževati. Ni torej dovoljena ustanovitev take podsodnosti z enostransko, po kupcu podpisano naročilnico, če ta kupec ni sam trgovec.

3. Podpisniki menice je moči tožiti kot menične obvezance in sospornike (§§ 112 in 90, odst. 2. gr. p. p.) pri stvarno pristojnem sodišču (§§ 47 toč. 4. in 45 gr. p. p.); v čigar območju je plačilni kraj. To velja tudi tedaj, če v menici ni označen posebej kraj plačila.³ Tu je že izkazan kraj izpolnitve (§ 85, odst. 1. gr. p. p.) po menici, priloženi tožbi v izvorniku ali v poverjenem prepisu. Opozoriti je treba še na podsodnost za amortizacijo menice ali čeka (§ 90, odst. 1. men. z. in § 23 t. 15. ček. z.), kjer odloča tudi plačilni kraj.

4. Cela vrsta podsodnosti po izboru je urejenih po vzoru §§ 91. do 98. av. j. n. To so podsodnosti po kraju, kjer so stvari z zastavo obremenjene (§ 88 gr. p. p.);⁴ ob moteni posesti na premočninah (§ 89 gr. p. p. in §§ 548—554 gr. p. p.), za sospornike (§ 90 gr. p. p.). O glavni intervenciji govori § 117 gr. p. p., o pooblaščenih pa § 135 odt. 1. in § 292 do 297 gr. p. p. Glede izterjevanja ekspanzarjev po odvet-

nikih je treba opozoriti na določbe §§ 29 in 32 z. advok.; za tožbe odvetnikov iz naslova zastopstva je pristojno sodišče, kjer so razpravljali dotično pravno stvar na prvi stopnji, a sicer tudi še sodišče onega kraja, kjer je sedež advokata, preostaja povrh za take tožbe še občna podsodnost. Po § 6 odst. 3. gr. p. p. razpravlja in določa sodnik poedinec zbornega sodišča prve stopnje v pravnih po §§ 91 in 92 gr. p. p. ne glede na vrednost pravnega predmeta.⁵

Po vzoru določb av. j. n. se ravnajo dalje še predpisi o podsodnosti za nasprotno tožbo (§ 94 gr. p. p.) po prejšnjem domovališču (§ 95 gr. p. p.),⁶ za brodnike in mornarje (§ 96 gr. p. p.). Pri vložitvi nasprotne tožbe utegne postati sresko sodišče stvarno pristojno tudi za spore, ki bi sicer glede na vrednost pravnega predmeta pravde spadali pred zbornu sodišče prve stopnje. Vmesni predlogi po §§ 331 in 354 (§ 323) gr. p. p. se razlikujejo od nasprotnih tožb kot samostalnih tožb. Če je vložena taka tožba, ostane sodišče tudi takrat pristojno, če je prejšnja tožba umaknjena ali celo zaradi nepristojnosti zavržena.

5. Podsodnost subsidijarne narave je ustanovljena kot *forum imovine* v § 97 gr. p. p. slično kakor v § 99 gr. p. p. Seveda ta določba ne bo uporabna niti v dobi, ko gr. p. p. še ne bo uveden praktično v vseh delih naše države, tudi zoper one naše državljane, ki bodo imeli nekaj časa še svoja domovališča v naši državi, a zunaj obveznega območja gr. p. p. Potrebno je namreč, da toženi kot naš ali tuj državljan sploh nima v mejah naše države svojega domovališča, pač pa morda izven mej naše države. Vendar ni smoter določbi § 97 gr. p. p., da bi olajšala tujcu kot tožitelju uveljavljenje njegove imovinske zahteve⁷ v naši državi, marveč se smejo z možnostjo te podsodnosti okoriščavati zgolj tožitelji, ki prebivajo v mejah naše države. V okviru te določbe je treba razločevati še med podsodnostmi s tožbo zahtevanega predmeta, imovine⁸ v ožjem pomenu, stalnega zastopništva ter domače luke. Naša sodišča so umevala v poslednjih letih pojem imovine po tem predpisu upravičeno v zelo razširjenem zmislu.⁹

6. Za bračne spore je določena izključna podsodnost po § 73 gr. p. p., o čemer smo že govorili. Za take spore pa je iz medsebojnega razmerja zakoncev, kakor tudi iz razmerja med roditelji in otroki določena subsidijarna podsodnost po § 98 gr. p. p. pri okrožnem sodišču, za našega državljan-tožitelja obče krajevno pristojnem ali pa tamkaj, kjer ima tožitelj svojo domovinsko pravico, čeprav ni nikdar prebival v naši državi. Povedano pa velja le takrat, kadar za

tožene stranke ni v naši državi ne občne, ne posebne pod-sodnosti ali pa je tožen sprog ali oče, ki je bil sicer naš državlján ob sklepu braka, pa je poslej opustil ali izgubil naše državljanstvo.¹⁰

Po čl. 45. odst. 1. toč. 2. uv. z. po § 25. gr. p. p. določi v primerih, kjer za tožitelja ni moči dotrditi niti gori opisane podsodnosti, oni oddelek kasacijskega sodišča podsodnost za dotični spor, v kojega področju se nahaja prebivališče predlagajoče stranke.

7. Podsodnost, ki jo ureja § 99 gr. p. p. (§ 101 av. j. n.) bi bilo skoraj primernejše nazivati kot retorzijsko, kakor kot vzajemno podsodnost za tožbe zoper inozemce pri naših sodiščih. Tu bi bilo treba opozoriti zlasti na to, da na tako podsodnost prav nič ne upliva stvarna pristojnost, glede katere so upoštevni zgolj predpisi gr. p. p. Le ako je mogoče v tuji državi po tamošnjih zakonih, da bi utegnili naš državlján tožen biti radi slične stvari pred tujim sodiščem, kar po našem zakonu gr. p. p. po sebi v podobni stvari ne bi bilo možno zoper tujega državljana, tedaj velja ista podsodnost tudi za tožbe pred našimi sodišči.

Taki primeri retorzije so pobljže našeti v znanem Neumanovem komentarju k § 101 av. j. n. Za naše razmere je treba še posebej opozoriti na prejšnjo fakturno podsodnost¹¹ po §§ 31 in 32 madj. c. p. p. (podsodnost vknjiženja v trgov. knjige).

(Prá p. k § 14.)

¹ Glede filijalk Narodne banke in priv. agrarne banke prim. v § 12. te razprave navedena zakona o teh dveh družb. ustanovah.

² Prorogacija po 101 gr. p. p. utegne obsegati (kolikor je to dopustno) tudi stvarno pristojnost, a se bistva materialno pravnega posla kot temelja tožbe vobče ne dotika. Sicer je pa po § 101 gr. p. p. potreben obojestranski písmeni sporazum, a po § 104 av. j. n. le izrečen sporazum, ki se mora zgolj z listino dokazati.

³ Tedaj je imeti kot kraj plačila pri lastni menici kraj izdanja, pri tratih pa pri trasatu pristavljeni kraj.

⁴ Prim. § 77 gr. p. p. o izključni realni podsodnosti in § 52 gr. p. p. o stvarni pristojnosti po vrednosti zastavnega predmeta ali zavarovane terjatve. Tožbe na opravičbo predznanbe zastavne pravice (§§ 48 lit. c in 49. odst. 1., 51 z. o zem. knj.) in hipotekarne tožbe zoper lastnika obremenjenega zemljišča na plačilo zastavnopravno zavarovane terjatve z utesnitvijo glede izvršbe na zastavljeno zemljišče (§ 88 odst. 1. gr. p. p.) se smejo vlagati po izboru navzlic vrednosti pravnega predmeta nad 12.000 Din tudi pri sreskem sodišču, v čigar območju leži dotično zastavljeno zemljišče. (§ 93 gr. p. p.)

⁵ Čl. 23. uv. z. in § 93 gr. p. p.

⁶ Prim. podsodnost po § 83 gr. p. p., kjer je upoštevati konkurenco z občno podsodnostjo. Edini razloček med § 95 gr. p. p. in § 97 av. j. n. je ta, da navaja prvi rok 3 mesecev, drugi pa rok 90 dni.

⁷ Ne morejo se uveljavljati statusni in bračni spori, kolikor niso povsem imovinskega značaja.

⁸ Utegne konkurirati s podsodnostjo stanišča po § 84 gr. p. p.

⁹ Glej Goršič kom. k § 97, str. 396, 397.

¹⁰ Z. o. državljanstvu z dne 21. septembra 1929. Sl. Nov. I, novembra 1928, šte. 254/LXXXIV.

¹¹ Po § 88 av. j. n., ki velja še nadalje n. pr. v republiki Avstriji in druge.

Reforme v pravu družb z omejeno zavezo.

(Po predavanju v Slov. Pravniku.)

Milan Škerlj.

Pripravlja se načrt novega trgovinskega zakonika, ki naj nadomesti sedanjih pet ali, če štejemo hrvaško-ogrski za dva, šest trgovinskih zakonikov z enotnim za vso kraljevino, obenem pa naj s sodobnejšimi in popolnejšimi zamenja številne določbe sedaj veljavnih zakonikov, ki več ne ustrezajo zahtevam in potrebam našega gospodarskega in pravnega življenja ali so se sicer pokazale kot nezadostne. Znano je, da je ministrstvo pravde razposlalo predlog za načrt občnega dela in za načrt poglavij o osebnih družbah in o tajni družbi iz drugega dela že pred dvema letoma, predlog za načrt poglavja o delniških družbah v juniju lanskega leta višjim sodiščem in številnim gospodarskim in drugim staleškim komoram in organizacijam na mnenje. Komisija za sestavo načrta trgovinskega zakonika je med tem nadaljevala delo in obdelala v prvem čitanju referenški osnutek poglavja o družbah z omejeno zavezo. Ker je pričakovati, da bo ministrstvo pravde tudi o predlogu tega poglavja hotelo čuti mnenja prizadetih gospodarskih in pravniških krogov, ne bo odveč, da se ti krogi že prej seznanijo z nekaterimi važnimi vprašanji, ki se tičejo družb z o. z., njihovega pravnega ustroja in njihove gospodarske funkcije. To so vprašanja, ki sicer zadevajo narodno in zasebno gospodarstvo v vsi kraljevini, brez dvoma pa še posebno v onem delu kraljevine, kjer velja zakon od 6. marca 1906, št. 58 drž. zak., in v tem področju zlasti drav-